

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему
«ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ»

*Допущено
до захисту
в дек
Н. М.
5.12.23р.*

Студент(ка) 2 курсу магістратури заочної форми
навчання спеціальності 281 «Публічне управління
та адміністрування» освітньо-професійної
програми «Публічне управління та
адміністрування»
Завертана Аліна Русланівна

Науковий керівник
д.ю.н., доц. Корчак Наталія Миколаївна *Н. М.*

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає
запозичень із праць інших авторів без відповідних
посилань

Студент(ка) *Аліна*
(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
публічної політики від «*7*» *листопада* 20*23*р., протокол № *10*

Завідувач кафедри публічної політики, доктор юридичних наук, доцент Корчак
Наталія Миколаївна *Н. М.*
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Завертана А.Р. Запобігання корупційним проявам у публічній службі–
Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Дослідження присвячене темі запобігання корупційним проявам у публічній службі, особливе значення надавалось українському контексту. Актуальність теми обумовлена тим, що корупція залишається серйозною загрозою стабільності та розвитку суспільства, порушуючи принципи справедливості та впливаючи на якість публічних послуг.

Метою магістерської роботи є проведення дослідження та аналіз корупційних проявів у публічній службі. Завдання включають вивчення діючого законодавства та інституційних механізмів, аналіз міжнародного досвіду у протидії корупції в публічній службі, а також оцінку сучасного стану корупційних процесів в цій сфері.

Отримані результати мають практичне значення для органів державного управління, антикорупційних організацій та громадськості. Дослідження використовує різноманітні методи, включаючи аналіз літературних джерел, порівняльний аналіз міжнародного досвіду та експертні оцінки. Це дозволяє представити комплексний підхід до проблеми корупції в публічній службі та забезпечити наукову новизну дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в магістерській кваліфікаційній роботі було комплексно досліджено основні тенденції до проявів корупції у публічній службі та превентивні інструменти їх запобігання з точки зору ефективності впровадження на практиці в українському контексті

Отримані результати можуть слугувати основою для подальших дій у запобіганні корупційним проявам в публічній службі та сприяти покращенню якості державного управління в Україні.

Ключові слова: корупція, етика державного службовця, конфлікт інтересів, запобігання корупції, електронне декларування, антикорупційні вимоги.

ANNOTATION

A.R. Zavertana *Prevention of Corruption in Public Service*. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Qualifying scientific work for obtaining an educational degree at the second level of higher education (Master's degree), field of study: 28 “Public Management and Administration”, specialty: 281 “Public Management and Administration”. – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 2023.

The research is dedicated to the prevention of corruption in public service, with special emphasis on the Ukrainian context. The relevance of the topic is justified by the fact that corruption remains a serious threat to the stability and development of society, violating the principles of justice and affecting the quality of public services.

The aim of the master's thesis is to conduct research and analysis of corrupt practices in public service. Tasks include studying current legislation and institutional mechanisms, analyzing international experience in combating corruption in public service, and evaluating the current state of corrupt processes in this sphere.

The obtained results have practical significance for government bodies, anti-corruption organizations, and the public. The research employs various methods, including the analysis of literary sources, comparative analysis of international experience, and expert assessments. This allows for a comprehensive approach to the problem of corruption in public service and ensures the scientific novelty of the research.

The scientific novelty of the work lies in the comprehensive study of the main trends in corruption in public service and preventive tools for their prevention, considering the effectiveness of implementation in the Ukrainian context.

The results obtained can serve as a basis for further actions in the fight against corruption in public service and contribute to improving the quality of public administration in Ukraine.

Keywords: corruption, ethics of a civil servant, conflict of interest, corruption prevention, electronic declaration, anti-corruption requirements.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	10
1.1 Етичні стандарти доброчесності у публічній службі	10
1.2 Соціально-психологічні чинники корупції.....	15
1.3 Огляд міжнародного досвіду у сфері запобігання корупції.....	20
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ПРЕВЕНТИВНІ АНТИКОРУПЦІЙНІ ПРОЦЕДУРИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ.....	29
2.1 Антикорупційні вимоги та обмеження (заборони) в публічній службі	29
2.2 Електронне декларування та його сприяння підвищенню прозорості і доступності інформації про статки публічних службовців.....	35
Висновки до другого розділу	40
РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ В АНТИКОРУПЦІЙНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ	41
3.1 Процес адаптації зарубіжних антикорупційних заходів та стандартів	41
3.2 Ефективність імплементації зарубіжного досвіду в запобіганні корупційним проявам	46
Висновки до третього розділу.....	54
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що корупція залишається однією з найбільших загроз стабільності та розвитку сучасних суспільств, включаючи Україну. Вона не лише забирає кошти з державного бюджету та підриває економіку, але й порушує принципи справедливості, порушує права громадян, та впливає на якість та доступність публічних послуг. Корупція також підриває довіру громадян до влади та загрожує демократичним інститутам. Зростаючий інтерес до запобігання корупції в останні роки, як в Україні, так і у світі, свідчить про необхідність активної дії у цьому напрямку. Кваліфіковані фахівці, здатні розробляти та впроваджувати ефективні стратегії запобігання корупції в публічній службі, стають надзвичайно важливими для успішного розвитку країни та зміцнення державності. Українська система стикається з численними факторами, що сприяють поширенню корупційних проявів. Серед основних чинників розповсюдження цього явища можна виокремити такі аспекти, як: значуща різниця в розмірах заробітної плати працівників у державних установах порівняно з приватним сектором, внутрішні конфлікти між законодавчими стандартами та етичними нормами, наявність законодавчих актів широкого спектра, що мають двозначності, постійна зміна керівників у публічній службі, та неспроможність системи контролю ефективно функціонувати в умовах постійних загроз та викликів, які зросли з початку повномасштабного вторгнення Росії.

Питання запобігання та протидії корупції розглядали: С.Васильєва[1], Н.Корчак[2], Т. Василевська[3], В.Корольчук[4], В.Василинчук[5], А.Новак[6], та інші. Проблематика антикорупційної політики авторитетно прозвучала у працях: Ю.Ірха[7], М.Грига[8], Н.Підбережник[9], Н.Корчак[2]. Віддаючи належне досягненням попередників, підкреслимо перманентну актуальність вказаної вище тематики, зважаючи на роль антикорупційної політики в розбудові та розвитку демократичного суспільства.

Метою магістерської роботи є — дослідження та аналіз корупційних проявів в публічній службі з подальшою розробкою та обґрунтуванням

ефективних стратегій та інструментів для запобігання корупційним явищам, які виникають у процесі виконання службових обов'язків та взаємодії між службовцями та громадянами.

Відповідно до поставленої мети визначено *такі завдання*:

1. Розглянути сучасний стан антикорупційної політики в публічній службі, узагальнити діюче законодавство та інші нормативно-правові акти у сфері запобігання корупції, які працюють у вітчизняній практиці, зокрема Закон «Про запобігання корупції» та «Конвенція ООН проти корупції».
2. Дослідити питання важливості стандартів доброчесності на публічній службі, як спосіб запобігання корупційним проявам.
3. Проаналізувати міжнародний досвід практики запобігання корупційним проявам в публічній службі, виокремити загальні механізми для покращення попередження корупційних діянь.
4. Провести оцінку сучасного стану корупційних процесів у публічній службі.
5. Узагальнити досвід реалізації антикорупційних стратегій найменш корумпованих країн світу та запропонувати шляхи його адаптації в Україні в умовах реалій сьогодення.

Об'єкт дослідження — корупційні прояви у публічній службі.

Предмет дослідження — запобігання корупційним проявам у публічній службі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в отриманні результатів дослідження, котрі будуть корисні для органів державного управління, антикорупційних організацій та громадськості. Вони можуть служити основою для розробки та впровадження ефективних заходів і стратегій для запобігання корупційним проявам в публічній службі та сприяти покращенню якості державного управління в Україні.

Методи дослідження. В роботі було застосовано загальну наукову методологію вивчення. Було проведено аналіз літературних джерел для збору та обробки теоретичних даних про корупцію в публічній службі та її запобігання.

Наукове дослідження здійснене на основі порівняльного аналізу міжнародного досвіду у протидії корупції з українським досвідом. При узагальненні роботи були використані експертні оцінки представників публічної служби та антикорупційних організацій. Метод узагальнення опрацьованих матеріалів дозволив сформулювати висновки та представити рекомендації для запобігання корупційним проявам у державній службі. Робота використовує різні методи дослідження, включаючи аналіз літературних джерел, порівняльний аналіз, експертні оцінки. Ця синергія наукових підходів забезпечує комплексний підхід до вивчення та розв'язання проблеми корупції.

Наукова новизна полягає в тому, що в магістерській кваліфікаційній роботі було комплексно досліджено основні тенденції до проявів корупції у публічній службі та превентивні інструменти їх запобігання з точки зору ефективності впровадження на практиці в українському контексті, зокрема було:

- *здійснено* з урахуванням конкретних контекстуальних особливостей аналіз поточного стану корупційних явищ в публічній службі. Об'єктивним чинником поширеності корупції у зазначеній сфері є недостатня готовність до викликів воєнного стану державних інституцій, політична нестабільність чи перехідний період після зміни режиму, це може створювати умови для корупції через неспроможність контролювати і регулювати процеси. Суб'єктивним чинником є недостатній рівень толерування корупції, бажання державних службовців отримати особисту вигоду. До умов виникнення корупції у публічній службі віднесено недостатня прозорість у прийнятті рішень, не закріплено на законодавчому рівні стандарти етичної поведінки державних службовців.

- *засвідчено* доцільність забезпечення прозорості заходів щодо реалізації антикорупційної стратегії, що підвищить ефективність запобігання корупційним проявам у публічній службі.

Апробація результатів роботи. Окремі положення та результати магістерської роботи оприлюднено на міжнародній науково-практичній

конференції «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього» (Київ, ННПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 26-27 квіт. 2023 р.)

Публікації. За результатами дослідження опубліковано:

1) наукові тези: Завертана А. Створення системи моніторингу та аналітики діяльності уряду та інших державних установ: матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф. “Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього” (м. Київ, 26–27 квіт. 2023 року) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. С. 109-110.

Структура магістерської роботи складається з трьох розділів, до кожного з яких входять параграфи. Перший та третій розділи складаються з трьох параграфів, до другого розділу входить два параграфи, загальна кількість сторінок -68. Список літератури складається з 59 джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

1.1. Етичні стандарти доброчесності у публічній службі

Розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави. Тому створення системи доброчесної та професійної публічної служби відповідно до міжнародних стандартів і кращого світового досвіду визначено одним із основних напрямів реалізації Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки[10].

Питання впровадження принципу доброчесності в систему цінностей інституту державної служби України залишаються предметом жвавих дискусій та вимагають постійної уваги з боку наукової спільноти, практикуючих юристів і чиновників. Ця неоднозначність обумовлена пошуками нових реформаторських ідей та їх подальшою впровадженням, зокрема, в контексті питань, які стосуються підвищення ефективності системи державного управління, забезпечення рівного доступу до державної служби, запобіганням корупційним проявам у державній службі та відбору кандидатів із високими морально-етичними якостями та професійною компетентністю.

До основних проявів корупції відносяться насамперед підкуп чиновників і громадсько-політичних діячів, хабарництво, що охоплює як законне, так і незаконне надання подарунків та інших матеріальних благ, а також протекціонізм, який виражається у призначенні працівників за ознаками родинних зв'язків, спільності походження, особистої відданості та дружби.

Принцип доброчесності державної служби об'єднує різноманітні

моральні цінності, які перетинаються з принципами функціонування державних інституцій. Саме тому поєднання адміністративно-правових норм із етичними нормами і цінностями становить предмет наукового інтересу для комплексного дослідження цього принципу.

Протягом тривалого часу в нашій країні не існувало законодавчого визначення поняття доброчесності для публічних службовців. Вперше цей принцип був чітко сформульований у Законі України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII [11] (далі - Закон). Питання дотримання доброчесності на публічній службі також вперше було внесено до Закону України «Про запобігання корупції» від 4 жовтня 2014 р. № 1700-VII редакція від 19.10.2023 [12] та «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування»: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 5 серпня 2016 року № 158[13]. У 2021 році був доданий новий розділ під назвою «Доброчесність» до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Цей розділ ще раз акцентує основні зобов'язання публічних службовців, зокрема, діяти чесно та без упереджень, незалежно від особистих ідеологічних, релігійних або інших переконань. Він вимагає не надавати переваг чи не виявляти симпатію до певних фізичних або юридичних осіб, громадських, політичних, релігійних організацій, і також не допускати відхилення від прийняття рішень та відповідальності за свої дії (або бездіяльність) та рішення [13].

Закон виявився значним поліпшенням у правовому регулюванні принципу доброчесності на публічній службі. Зокрема, законодавець визначає основні правила етичної поведінки, де встановлено, що публічні службовці повинні утримуватися від виконання незаконних рішень чи доручень, діяти компетентно та ефективно, виключно в інтересах держави чи територіальної громади, яку вони представляють. У розділі 4 цього

Закону також встановлені чіткі правила для посадових осіб, які працюють у державній службі та місцевому самоврядуванні, а саме: державні службовці мають зобов'язання дотримуватися принципів політичної неупередженості та нейтральності. Це означає утримання від вияву будь-яких особистих політичних переконань чи поглядів у межах своєї діяльності та у взаємодії з громадськістю[13]. Всі ці положення націлені на забезпечення принципу доброчесності та мають велике значення у формуванні ефективної, стабільної та доброчесної публічної служби.

Важливість стандартів доброчесності на публічній службі також відзначається в Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки, де серед основних принципів виділяється: «формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права»[10, ст. 8]. Серед очікуваних стратегічних результатів важливо відзначити інтеграцію антикорупційної тематики у систему освіти на всіх рівнях з метою формування стійкого розуміння суспільством важливості стандартів доброчесності та етичної поведінки публічних службовців. Ключовим результатом стратегії є утвердження в суспільстві культури верховенства права та атмосфери доброчесності, включаючи підвищення рівня обізнаності громадян, які розуміють важливість дотримання стандартів доброчесної та етичної поведінки публічних службовців завдяки активним і системним заходам інформаційної та освітньо-методичної роботи, інтегрованих у формальну та неформальну освіту[10].

Завдяки Офісу розбудови доброчесності (управління просвітницької роботи та навчальних програм), який було створено у 2020 році після реструктуризації Національного агентства з питань запобігання корупції (далі - НАЗК), новим інструментом для поширення принципу доброчесності стали освітні ініціативи. Офіс працює над проектами, спрямованими на зменшення рівня корупції в Україні та робить доброчесність загальноприйнятною нормою. У період інтенсивного

вторгнення Росії, коли суспільство висловлює сильний запит на доброчесність та справедливість, і збільшується інтерес до отримання антикорупційних знань, Офіс розбудови доброчесності реалізує різноманітні антикорупційні ініціативи для школярів, студентів, освітян, публічних службовців і всіх громадян, яким ця тема цікава [14]. Моніторинг та контроль за виконанням норм законодавства з етичної поведінки покладаються на НАЗК. Цей орган активно працює для запобігання корупції та сприяє формуванню принципів доброчесності та нульової терпимості до корупції суспільстві та державі в цілому, сприяючи створенню середовища, вільного від корупції. НАЗК виконує свої повноваження, надаючи роз'яснення, методичну та консультаційну допомогу з питань застосування норм законодавства з етичної поведінки, а також, у необхідних випадках, вносить приписи у випадках порушення відповідних вимог[2].

Етичні кодекси або кодекси поведінки грають важливу роль в зміцненні доброчесності на публічній службі. Вони представляють собою важливий елемент професійної етики, який окреслює особливості етичної поведінки в певній професії. Кодекси описують очікуваний стандарт поведінки для фахівців, встановлюють вимоги, які стосуються професійного оточення та вимоги суспільства до індивіда на посаді. Особливо важливо, щоб ці етичні кодекси служили внутрішнім «етичним компасом» для публічних службовців при прийнятті управлінських рішень, особливо в конфліктних ситуаціях. Наявність кодексу поведінки - це важливий аспект, але найбільш важливо, щоб ці цінності та принципи, закріплені в них, були дотримані всіма, на кого вони поширюються. Відданість кодексу поведінки сприяє підтримці репутації публічного службовця та підвищує престиж професії загалом, оскільки кодекси містять норми поведінки, відхилення від яких можуть вважатися адміністративними правопорушеннями (наприклад, грубість, хамство,

неповага до громадян)[13].

З метою здійснення подальшого аналізу доцільно було б розглянути праці науковців з питань етичних стандартів доброчесності у публічній службі. Дану тему глибоко досліджували у своїх працях: Н.Корчак [15,16], та Т.Василевська [17]. Т.Василевська в своїх роботах наголошує на тому, що етика державного службовця на пряму пов'язана з питанням запобігання корупції[17]. Н.Корчак та О.Пархоменко-Куцевіл наголошують, важливо враховувати, що задля забезпечення високих стандартів доброчесності НАЗК має забезпечувати оперативну, ефективну та об'єктивну реакцію на виявлені порушення антикорупційного законодавства шляхом наступних заходів:

- видання вказівки керівнику відповідного органу, підприємства чи установи щодо негайного усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності;

- складення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язаного з корупцією.

- затвердження обгрунтованого висновку, який надсилається іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції[16].

Вважається, що обговорення доброчесності як поняття, категорії, явища представляє собою питання про цілі та цінності у демократичному суспільстві, якісні соціальні зміни в етичному вимірі, а також розвиток знань і формування вмінь. Значущу роль у інституціоналізації стандартів доброчесності на сьогоднішній день відіграє НАЗК[16].

Отже, на сьогодні в Україні існують норми, які формують етичні стандарти поведінки державних службовців. Однак існують виклики у реалізації цих норм та забезпеченні доброчесності, яка є основою розвитку сучасної системи публічного управління. Доброчесність державного службовця є морально-етичною складовою його діяльності, також

передбачається не лише відповідальне виконання службових чи представницьких обов'язків, але й здатність об'єктивно та критично оцінювати свою діяльність та нести відповідальність за її результати. Для того щоб сформулювати принципи доброчесності в системі державної служби, на думку Н.Корчак та О.Пархоменко-Куцевіл необхідно розглянути введення посад уповноважених з етики в органах державної влади. Особи на цих посадах можуть координувати та забезпечувати методологічне керівництво уповноваженим з етики на різних рівнях управління. Їх завданням буде не лише впровадження етичних норм у діяльність державних службовців, але й запобігання корупції в конкретних органах влади[16].

Морально-етичні правила поведінки втілюють принципи доброчесності у виконанні службових обов'язків публічними службовцями, як у робочих відносинах, так і за їх межами. Ці правила зобов'язують публічних службовців діяти чесно та професійно у спілкуванні з керівництвом, колегами та громадянами, виконувати законні накази точно та якісно, а також утримуватися від розголошення конфіденційної інформації тощо. В цілому ці правила позитивно впливають на підвищення ефективності дисципліни в державних органах або органах місцевого самоврядування. Дотримання етичних норм сприяє точному та ефективному виконанню службових обов'язків, а також забезпечує конфіденційність інформації. Це важливо для підтримки довіри громадян до державних інституцій та забезпечення пріоритету громадських інтересів над особистими, що покращує ефективність системи публічної служби.

1.2 Соціально-психологічні чинники корупції

У сучасній Україні склалася складна морально-психологічна ситуація, що сприяє поширенню корупції та зловживанню владою на

різних рівнях суспільства. Велика частина населення, навіть усвідомлюючи руйнівні наслідки поточного стану справ, перебуває у стані "атомізації", коли громадяни не мають нахилу об'єднуватися для спільних дій, навіть при наявності спільних інтересів чи мети. Не завжди вони готові активно протистояти корумпованим посадовим особам. Економічний спад і високий рівень безробіття є факторами складної соціально-економічної ситуації в країні. Відсутність розвинутих громадських структур, таких як профспілки та політичні партії, а також відсутність визнаних лідерів, на кого можна сподіватися в сфері запобігання корупції, подальше ускладнюють ситуацію[18].

Несприятливі умови сприяють поширенню корупційного середовища, де влада використовується не для громадського блага, а для задоволення особистих інтересів. Брак розвинених громадських структур обмежує можливості громадян висловлювати свої позиції та вимагати змін. Важливо звернути увагу на необхідність створення механізмів, які сприятимуть об'єднанню громадян для спільної роботи в сфері запобігання корупційних проявів, а також на пошук лідерів та формування громадських інститутів, які можуть виступати агентами змін у суспільстві. Тільки шляхом взаємодії та активної участі громадян можна подолати негативні тенденції та сприяти створенню справедливого та прозорого суспільства[19].

При оцінці розмірів корупційної діяльності можна відзначити, що лише невелика частина населення виявляє активну громадянську позицію. Загалом суспільство володіє спотвореним уявленням та сприйняттям корупції, існують також подвійні стандарти у її оцінці. Наприклад, корупція на рівні побуту може розглядатися як традиційна та прийнята частиною суспільства, в той час як корупція на державному рівні повинна викликати осуд громадськості.

Наявна недовіра до правоохоронних та судових органів, а також поширений правовий нігілізм сприяють поширенню корупції в суспільстві.

Загальне розчарування населення України підвищилось після Революції Гідності в 2014 році, проте вона не призвела до очікуваних позитивних змін, за які активісти боролися.

До соціально-психологічних причин корупції також можна віднести реальне ставлення до антикорупційних органів та державних установ загалом. Питання соціально-психологічних чинників корупції стає дедалі більш актуальним для нашої держави. Щоб ефективно протистояти поширенню корупції, необхідно ретельно вивчити зазначений соціокультурний феномен. Для досягнення такої мети варто аналізувати не лише сферу економічно-правових відносин, але й враховувати соціально-психологічні умови функціонування державних органів[20].

Загалом, соціально-психологічний фактор корупції відіграє важливу роль і проявляється у різних аспектах. Наприклад, сучасне суспільство все ще не може повністю позбутися певного «спадку» з часів колишнього Радянського Союзу, що стосується менталітету. Цей фактор, разом із низьким рівнем громадянської свідомості, є важливим соціально-психологічним чинником корупції. Заради виділення себе та отримання особливого статусу в умовах, коли всі були рівні в правах, з'явилися поняття «по блату» та «стадний інстинкт». «По блату» відображало бажання особливого статусу в системі, але, оскільки багато людей прийняло цей стиль поведінки, хабарі стали звичайними. Усе це вивело ідею «так роблять усі», і виник «стадний інстинкт». Це сприяло поширенню колективних звичок, які, на жаль, передавалися через декілька поколінь. Цей «звичаєвий тип корупції» став звичним як для тих, хто давав хабарі, так і для тих, хто їх приймав. Багато людей і сьогодні не розуміють, що таке корупція, і не розглядають побутову корупцію (наприклад, подарунки та подяки) як її частину. Психологічні чинники також можуть призводити до того, що люди навіть не усвідомлюють, що їхні дії пов'язані

з корупцією, і вважають це за норму. Зокрема, побутовий рівень корупції ілюструє різноманітні аспекти корупції в суспільстві[20].

Корупція - це складне системне явище, яке впливає на всі сфери суспільства і впливає на психологічні особливості учасників суспільного процесу. Для швидкої та прогресивної зміни українського суспільства і системи державного управління необхідно приділяти увагу не лише традиційним аспектам українського суспільства, але й його терпимості до хабарництва та споживання матеріальних цінностей. Важливо боротися з незаконною поведінкою на всіх рівнях суспільства, подолати правовий нігілізм та активно створювати механізми зовнішнього контролю щодо неетичної поведінки. Також слід подолати соціальні умови, які сприяють корупції, і покращити умови праці та життя державних службовців. Необхідно вдосконалити інститути правового і політичного спрямування, що забезпечують внутрішні та зовнішні механізми стримування та попередження корупції[18].

Без реальної політичної волі провести реформи в будь-якій сфері, включаючи антикорупційну, важко досягти. Навіть при наявності добрих законів їх виконання ускладнює нестабільна економічна ситуація. Присутність кумівства в державних установах, бюрократизм, низька оплата праці, закони, що мають двозначності, які дозволяють уникати відповідальності, і неефективна робота представників правоохоронних органів і суддів сприяють загальному розчаруванню суспільства та його неочікуваності щодо мобілізації для активної протидії корупції.

Корупція в Україні має давню історію, і її поява та поширення відзначалися протягом всього періоду існування держави. Після отримання незалежності України в 1991 році, це явище набуло нових рис та стрімко розповсюдилося на багато сфер суспільного життя. Незважаючи на те, що всі президенти України та інші вищі посадові особи публічно заявляли про наміри протидіяти цьому явищу, і Верховна Рада України та Уряд України,

за підтримки міжнародних партнерів, приймали відповідні антикорупційні заходи, масштаби корупції в країні досі залишаються серйозною загрозою. Навіть після прийняття Закону “Про введення воєнного стану в Україні” та реалізації різних заходів для стримування збройної агресії Росії проти України, вказані загрози залишаються актуальними і на сьогодні[21]. Корупція в Україні має системний характер і поширена у всіх регіонах країни та на всіх рівнях державної та місцевої влади, що є вкрай небезпечним. Основними причинами високого рівня корупції в Україні є моральна деградація суспільства, нестабільна політична ситуація, помилки в проведенні реформ, величезний розрив між рівнем доходів різних верств населення, криміналізація політичної еліти, недостатня рішучість влади в питанні запобігання корупції, концентрація повноважень у руках чиновників та інші фактори [18].

Корупція також охоплює органи державної влади та місцевого самоврядування. Стереотипи терпимого ставлення до корупції у суспільстві поєднуються з визнанням її шкідливого впливу, що призводить до низького рівня участі громадян у антикорупційних діях. Органи масової інформації часто обмежені залежністю від власників та владних структур, інколи уникають об'єктивного висвітлення корупційних проблем. Неурядові організації, які мали б грати важливу роль у запобіганні корупції, часто стикаються з обмеженими ресурсами та відсутністю підтримки. Усе це призводить до подальшого поширення корупційних явищ.

Проте, не дивлячись на все вищезазначене Україна 2022 році набрала 33 бали за методологією Світового банку з боротьби з корупцією (CPI)[22], що є найвищим показником за час існування оновленої методології. За останні 10 років країна показала зростання показника на 8 балів. Навіть не дивлячись на початок повномасштабного російського вторгнення, Україна продовжує виявляти стійкий прогрес у сфері протидії корупції. Це

свідчить про те, що запобігання корупційним проявам є постійним процесом, що триває навіть у важливі періоди історії країни.

Агресія з боку Росії стала випробуванням для всіх державних інститутів України, включаючи органи антикорупційної системи, які були створені після подій Революції Гідності. Навіть за умов обмежень, пов'язаних з воєнним часом, антикорупційні органи продовжували свою діяльність, а їхні досягнення були визначними. Також у 2022 році українська влада виконала кілька обіцянок у сфері протидії корупції. До однієї з них можна віднести те, що Вищий антикорупційний суд продемонстрував свою ефективність, розглянувши 49 справ, із яких 37 завершилися ухвалою рішень [22]. Таким чином, Україна демонструє гідний рівень в сфері протидії корупції, навіть незважаючи на зовнішні фактори, що можуть гальмувати цей процес.

1.3 Огляд міжнародного досвіду у сфері запобігання корупції

Корупція є складною та розповсюдженою проблемою в багатьох країнах світу. Вона виникає з різних причин, включаючи відсутність ефективного контролю над владою, низьку заробітну плату чиновників, культуру безкарності, а також складні адміністративні процедури. Корупція проявляється у великій кількості сфер, включаючи політику, бізнес, правоохоронні органи та громадські послуги.

Однією з ключових тенденцій у сфері запобігання корупції є збільшення уваги до цього проблемного питання. Суспільство та міжнародні організації все більше усвідомлюють негативні наслідки корупції. Особлива увага приділяється корупційним ризикам у таких сферах, як видобуток природних ресурсів, укладання урядових контрактів. Міжнародні організації, такі як

ООН та Всесвітній банк, активно співпрацюють з урядами для розробки та впровадження стратегій по запобіганні корупції.

Укладення міжнародних антикорупційних угод є іншою важливою тенденцією. Конвенція ООН проти корупції[23], прийнята в 2003 році, є однією з найбільш впливових угод в цій сфері. Вона надає засоби для обміну інформацією, екстрадиції корупціонерів і відшкодування шкоди, завданої корупцією. Ця угода створює міжнародний стандарт у сфері протидії з корупцією та стимулює країни до прийняття відповідних заходів.

Використання технологій також відіграє важливу роль у запобіганні корупційним проявам. Електронне урядування та е-заяви можуть допомогти зменшити можливості для хабарництва та хабарництва. Технології, такі як блокчейн, можуть забезпечити більшу прозорість у фінансових операціях та гарантувати недоторканність даних. Багато країн використовують великі дані та аналітичні інструменти для виявлення ознак корупції та виявлення найбільших ризикових галузей. Наприклад уряд США активно використовує аналітичні інструменти для моніторингу фінансових транзакцій та виявлення ознак корупції. Наприклад, Фінансова злочинність і контртерористична мережа (FinCEN) веде аналіз фінансових даних для виявлення незвичайних патернів, що можуть вказувати на корупційні схеми[24]. Або ж іншим прикладом може слугувати Сінгапурська модель запобігання корупційним проявам: Сінгапур використовує технології для аналізу даних у сферах фінансової звітності, владних закупівель, а також для моніторингу роботи публічних службовців. Сінгапур активно досліджує та впроваджує технології блокчейну для покращення прозорості та надійності діловодства. Це може включати в себе використання блокчейну для відстеження фінансових транзакцій, державної власності та інших сфер. В сфері управління Сінгапур використовує аналітичні інструменти для обробки великих обсягів даних в галузі публічного

управління. Це допомагає виявляти ефективні та неефективні аспекти державної політики та програм[25].

Негативний вплив пандемії COVID-19 на корупцію став ще однією важливою тенденцією. Пандемія призвела до швидкого виділення великих сум грошей для боротьби зі спалахом пандемії, що створило багато можливостей для фінансової корупції. Крім того, в екстрених ситуаціях може бути знижено рівень нагляду та внутрішнього контролю, що сприяє корупційним діям.

Аналіз різноманітних джерел [26,27,28,29,30,32,33], що стосуються зарубіжного досвіду протидії корупції, дозволяє виділити дві основних моделі антикорупційної діяльності:

- вертикальна стратегія протидії корупції зі швидкими результатами (сінгапурська або азіатська модель – Сінгапур, Японія, Південна Корея, КНР), наслідками якої є не повна ліквідація корупції, а досягнення певного прийняттого для влади та суспільства рівня корупції.
- горизонтальна стратегія, що орієнтована на поступову, засновану на антикорупційних стимулах, довготривалу антикорупційну діяльність (шведська або скандинавська модель – Швеція, Данія, Фінляндія, Нідерланди).

Скандинавські країни спираються на концепцію «Доброго управління» у своїй антикорупційній політиці. Ця концепція передбачає активну участь громадян у прийнятті рішень, прозорість у прийнятті рішень та діях, а також швидку реакцію на потреби громадян і відповідальність перед суспільством. Країни Скандинавії відзначаються високими стандартами етики як для державних службовців, так і для звичайних громадян[31].

Швеція вдається до горизонтальної стратегії у запобіганні корупції, спрямованої на поступову дію та антикорупційні стимули. Результати цієї

стратегії посідають 5 місце в рейтингу країн за Індексом сприйняття корупції, де показник становить 83, за даними 2022 року[22]. В Швеції практично відсутні жорсткі антикорупційні програми чи нормативні документи. Протидія корупції здійснюється не шляхом застосування суворих санкцій, а завдяки ефективному впливу на свідомість громадян, сприяючи законослухняній поведінці. Шведська модель стратегії протидії корупції ґрунтується на системному розвитку держави, поступовому її зміцненні та збагаченні, а також включає в себе належні просвітницькі та антизлочинні заходи. Ця модель становить основу для інших країн і визначається не лише відсутністю жорстких санкцій, але й акцентом на формуванні законослухняного ставлення в суспільстві. Норвегія, наприклад, взяла за основу шведську модель у своїй стратегії протидії корупції, створивши загальнодержавну програму «нульова терпимість до корупції». Ця програма покликана сформувати серед населення абсолютну відразу до будь-яких корупційних дій[33].

У Данії за даними Transparency International (далі TI) [22] відсутність корупції фактично підтверджується індексом сприйняття корупції, який становить 90 і робить Данію лідером серед країн у цьому показнику. Данський досвід показує, що протидія корупції може бути успішною без наявності спеціалізованого органу, який би надавав пріоритет у запобіганню цьому явищу. Прозорість і доступ до інформації є ключовими складовими данської антикорупційної політики. У Данії акцент робиться на превентивних заходах у протидії корупції та створенні культури «абсолютної нетерпимості» до неї. Наприклад, Danida - датське Агентство міжнародного розвитку, включає антикорупційні положення до всіх контрактів і активно підтримує політику абсолютної неприйнятності корупції[24].

Згаданий вище інформаційний портал про індекс сприйняття корупції надає характеристику бізнес-середовища в різних країнах Європи

і Азії. Він виділяє проблему корупції в Україні, особливо високий рівень корупції серед вищих посадових осіб, політичну нестабільність, яка ускладнює бізнес-процеси. Також зазначається поширеність платежів за спрощення процедур серед українських посадових осіб, що заважає справедливій конкуренції на ринку.

Фінляндія, як свідчать дослідження ТІ, має низький рівень корупції і займає 2 місце в рейтингу, та має індекс сприйняття корупції 87, що свідчить про ефективність протидій корупції. Це досягнення великої міри приписується безкомпромісній судовій системі, яка виключає можливість впливу осіб з великими статками, депутатськими мандатами та високим соціальним статусом на процеси правосуддя[22]. Фінляндія також вирізняється високим рівнем професіоналізму та стабільністю державної служби, завдяки гарантованій системі матеріального та соціального забезпечення державних службовців. Незважаючи на відсутність спеціалізованих антикорупційних органів, модель антикорупційної стратегії в Фінляндії відрізняється від інших країн тим, що базується не на боротьбі з уже сформованою корупцією, а на попередженні та винищенні її на ранніх етапах формування. Цей підхід застосовується до всіх видів злочинності. У Фінляндії, у порівнянні з Естонією, Кримінальний кодекс передбачає менш жорсткі санкції. Наприклад, за хабарництво в Естонії може бути накладено штраф або позбавлення волі на строк до чотирьох років, залежно від серйозності вчинених дій. Замість того, щоб акцентувати увагу на кримінальних санкціях, фінська стратегія спрямована на створення ефективних механізмів попередження корупційних практик та їх виявлення на ранніх етапах. Цей підхід свідчить про прагнення зосередитися не тільки на покаранні порушників, але й на створенні умов, щоб корупція не мала можливості виникнення та розвитку в системі[33].

Основний акцент у фінській моделі робиться на взаємодії з населенням для формування законослухняного способу життя та

створення умов для комфортного життя для кожного громадянина. Головна ідея полягає в тому, щоб усунути причини корупції системно, замість протидії щодо вже існуючих проявів корупції. Цей підхід акцентує увагу на високому рівні довіри громадян до політичної системи та влади, а також на економічному добробуті держави. Створення умов для комфортного і задовільного життя для всіх є ключовим елементом, що сприяє утриманню високого ступеня довіри в суспільстві[29]. Для України дана модель частково може бути застосована в практиці, використовуючи превентивний метод протидії корупції, тобто попереджати її виникнення на початкових етапах. Важливо зауважити, що в такій стратегії значно менше акценту робиться на покаранні порушників, а замість цього - на запобіганні виникненню корупції в системі.

Щодо вертикальної стратегії протидії корупції, то яскравим прикладом слугує Сінгапур, за даними ТІ країна посідає 5 місце з індексом 83[22]. У Сінгапурі ведеться ефективно запобігання корупційним проявам завдяки дії антикорупційних органів, які тісно співпрацюють для ретельного вивчення будь-якої інформації, пов'язаної з корупційними злочинами. Один із ключових учасників у цій системі - Бюро з розслідування корупції (СРІВ), яке володіє широким спектром повноважень та можливостей впливу. СРІВ є центральним органом, який здійснює розслідування корупційних справ в Сінгапурі. У нього входить велика команда досвідчених слідчих та експертів. Однією з особливостей СРІВ є його здатність впливати на осіб, які займають важливі політичні чи державні посади, щоб забезпечити об'єктивне розслідування та призначення справедливих судових санкцій. Ця високоспеціалізована мережа органів грає важливу роль у попередженні, виявленні та розслідуванні корупції в різних сферах сінгапурського суспільства[32].

Сінгапурська модель стратегії протидії корупції виникла ще в 70-х роках ХХ століття і залишається актуальною до цього часу. Головні її елементи включають:

- за хабарництво несе жорстку відповідальність як особа, що взяла хабар, так і та особа, яка її запропонувала.

- особистий приклад політичних лідерів стосовно кристально чистої та чесної роботи.

- невідворотність покарання незалежно від статусу винного.

- гідна оплата праці чиновникам.

- втрата всіх благ особами, які будуть викриті в корупційному діянні[25].

Кожна держава формує свою власну стратегію протидії корупції, виходячи із визначених підходів. Це включає розробку конкретної моделі, що охоплює інформаційний та матеріальний аспекти протидії корупції. Модель стратегії протидії корупції представляє собою унікальне уявлення країни про те, як досягти цієї мети власними зусиллями, враховуючи її конкретні умови і особливості. Ця модель визначає, як запроваджувати та реалізовувати стратегію протидії корупційній злочинності в контексті кожної конкретної держави.

Україна може взяти на замітку досвід Скандинавських країн у запобіганні корупційним проявам, особливо в горизонтальних стратегіях і підтримці високих етичних стандартів для державних службовців. Такий підхід може сприяти залученню іноземних інвестицій та покращенню іміджу країни.

Висновки до першого розділу

Отже, охарактеризувавши етичні засади доброчесності можна зробити висновки, що у державній службі є етичні стандарти є важливим фундаментом для ефективності, довіри та стабільності в суспільстві.

Етичні засади доброчесності створюють основу для довіри громадян до державних інституцій. Чесні та прозорі дії державних службовців сприяють формуванню позитивного ставлення суспільства до влади. Відданість етичним принципам сприяє ефективності та компетентності у державних органах. Доброчесні дії службовців сприяють досягненню поставлених завдань та реалізації стратегій. Також важливі чіткі етичні стандарти виступають бар'єром перед спробами владних осіб винести особисту вигоду. Можна ще зазначити, що доброчесність гарантує рівні умови для всіх громадян перед законом. Це сприяє справедливості та вирівнює шанси для всіх шарів суспільства. Засади доброчесності в державній службі не лише забезпечують стабільність і розвиток держави, але й формують основи справедливого, довірчого та відповідального суспільства, вони сприяють розвитку професійних якостей державних службовців. Забезпечуючи навчання та розвиток, етичні норми сприяють підвищенню кваліфікації та рівня відповідальності.

Узагальнюючи, соціально-психологічні чинники корупції у державній службі обумовлені складною взаємодією культурних, економічних, індивідуальних та системних чинників. Розуміння цих чинників є важливим для розробки ефективних стратегій протидії корупції та побудови чесного та етичного державного управління. Культурні особливості та стандарти можуть впливати на сприйняття корупції як прийнятної чи неприйнятної практики. У деяких суспільствах корупція може бути прийнята за норму, що сприяє її поширенню. Наприклад, до таких можна віднести економічні проблеми, такі як низька оплата праці та високий рівень безробіття. Це може створювати умови, за яких особи можуть відчувати себе вимушеними взяти хабар або використовувати інші форми корупції для забезпечення свого економічного благополуччя. Відсутність внутрішньої моралі та етичних стандартів може

сприяти корупційній поведінці. Індивіди без чітких цінностей можуть простіше піддаватися спокусам корупційних дій.

Антикорупційна політика є однією з найважливіших сфер управління в будь-якій країні. Корупція становить загрозу для економічного, політичного та соціокультурного розвитку суспільства. Тому розробка та реалізація ефективної антикорупційної політики є необхідною умовою для забезпечення стабільності, справедливості та процвітання. У даному есе ми розглядали загальні засади антикорупційної політики та прийшли до таких висновків.

Підсумовуючи, можна відзначити, що країни скандинавської моделі, включаючи Фінляндію, та Швеція володіють високими показниками запобігання корупції. Їх антикорупційні заходи включають в себе жорсткий громадський контроль, активну роль засобів масової інформації у виявленні корупційних випадків, доступність інформації про корупцію для громадськості, створення спеціалізованих поліцейських підрозділів для запобігання та протидії корупції та використання системи заохочень і покарань для посадових осіб. Незважаючи на схожість підходів, важливо враховувати індивідуальні особливості кожної країни при розробці антикорупційних стратегій.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ПРЕВЕНТИВНІ АНТИКОРУПЦІЙНІ ПРОЦЕДУРИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

2.1 Антикорупційні вимоги та обмеження (заборони) в публічній службі

З метою запобігання корупції в Україні та попередження негативних наслідків корупційних дій вживається широкий комплекс заходів на державному рівні.

З огляду на те, що особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, можуть використовувати своє службове становище, надані їм повноваження чи пов'язані з ними можливості у корупційних цілях, тобто – для задоволення свого приватного інтересу всупереч інтересам суспільства і держави, у тому числі для отримання матеріальних і нематеріальних благ у неправомірний спосіб, то вважаємо, що держава, з метою захисту демократії, економічного благополуччя, національної безпеки, зобов'язана запровадити у законі певні правові заборони та/або обмеження, які звужують зміст та обсяг окремих конституційних прав і свобод цих осіб[34].

Дотримання вимог і обмежень, які ставляться перед кандидатами на посади публічної служби, є виробництво не тільки з позиції професіоналізму, але і з урахуванням національної безпеки. Гарантування антикорупційних обмежень має подвійне значення, після чого, з одного боку, вони служать інструментом запобігання та протидії адміністративних порушень, пов'язаних із корупцією. Це позитивно впливає на рівень законності дій публічних службовців та їхню доброчесність. З іншого боку,

вони сприяють зниженню рівня корупції у сфері публічної служби, зменшуючи ймовірність її дестабілізації[34].

Встановлення обмежень, передбачених правилами професійної етики, забезпечення для забезпечення двох основних аспектів. По-перше, це спрямовано на добросовісне та кваліфіковане виконання публічними службовцями, покладених на них обов'язків. По-друге, це призначено для попередження та недопущення у державного службовця бажання змінити вектор своїх інтересів з публічних на приватні, у тому числі ті, що можуть завдати шкоди інтересам держави та суспільства[35].

Узагальнено, всі обмеження та заборони, що встановлюються в державі з метою запобігання корупції, можуть розглядатися як антикорупційні заходи. Зазвичай такі обмеження мають на меті запобігти корупції та мають попередній, профілактичний характер. Оскільки в Законі №1700 відсутні визначення термінів «заборона» і «обмеження», варто надати загальні доктринальні визначення цих термінів: Під загальним визначенням заборони можна назвати норму, що не допускає здійснення певних дій, діяльності чи стану, встановлюючи заборону на певні акти або певні практики. Під доктринальним розумінням: заборона може бути введена для запобігання корупції шляхом обмеження певних видів поведінки, які можуть створити сприятливі умови для корупційних дій[36].

Щодо визначення терміну “обмеження”:

Загальне визначення: обмеження - це встановлення меж або умов, які обмежують, дію поведінки або стан певних суб'єктів у визначених ситуаціях. Під доктринальним розумінням ми визначаємо, що — обмеження може використовуватися для регулювання поведінки та дії з нарахуванням зменшення ризику корупції. Це може включати в себе встановлення обмежень на отримання подарунків, використання

конфіденційної інформації, чи здійснення інших дій, які можуть призвести до корупційних проявів[37].

Обмеження та заборони, які встановлені у корупційному законодавстві, визначають чіткі рамки дозволеної поведінки публічних службовців, і це робиться з метою запобігання правопорушень, пов'язаних із корупцією. Ці обмеження мають наступні характеристики:

- 1) вони є правовими, оскільки їх основи чітко визначені у законодавстві;
- 2) націлені на запобігання неправомірній поведінці, зокрема, правопорушень, пов'язаних із корупцією;
- 3) орієнтовані на конкретних суб'єктів, тобто встановлюють обмеження лише для осіб, чия діяльність пов'язана з публічною службою;
- 4) мають прямий зв'язок із професійною діяльністю зазначених суб'єктів;
- 5) передбачають «обмеження вільної поведінки» цих суб'єктів при одночасному розширенні контрольних повноважень інших суб'єктів щодо дотримання відповідних обмежень;
- 6) пов'язані з детальною регламентацією процедурного аспекту дотримання обмежень для можливості виявлення фактів їх порушення;
- 7) передбачають відповідальність за порушення цих обмежень[38].

Конфлікт інтересів в органах публічної влади та корупція в цій сфері є тісно пов'язаними явищами, які можуть виникати на різних рівнях державного управління. Розглядаючи розділ «Антикорупційні вимоги та обмеження в публічній службі», особливу увагу слід приділити питанню щодо конфлікту інтересів, який досить часто виступає як джерело проявів корупції серед державних чиновників. Конфлікт інтересів у публічній службі може виникнути, коли дії чи рішення службовця можуть вплинути на його особисті інтереси чи інтереси його близьких осіб. Під особистим інтересом доцільно розглядати як приклад ситуацію, яка може прямо або

опосередковано впливати на виконання службовцем своїх обов'язків. Яскравим прикладом особистого інтересу може бути можливість отримати додаткові доходи, такі як гроші, цінності та інше майно, для особи, яка обіймає посаду в державі. Ці можливості не обмежуються лише службовцем, але також можуть розповсюджуватися на його сім'ю, батьків та друзів. Державний службовець, виконуючи службові зобов'язання, може опинитися у ситуаціях, які підпадають під визначення особистого інтересу. Конфлікт інтересів у державній службі у такому випадку може виникнути внаслідок виконання службових обов'язків посадовця, пов'язаних із прийняттям рішень з питань технічних, організаційних, кадрових, фінансових, матеріальних чи інших аспектів управління організацією чи державою

Для забезпечення прозорості, доброчесності та попередження корупційних ризиків законодавство передбачає конкретні заборони та обмеження для публічних службовців. Службовці повинні бути зобов'язані декларувати свої інтереси та уникати ситуації, де можна виникнути конфлікт інтересів.

Відповідно до чинного Закону України «Про запобігання корупції» [12], визначено правові та організаційні принципи функціонування системи запобігання корупції в Україні, а також встановлено зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів та правила усунення наслідків корупційних правопорушень. Таким, у частині першої статті 1 Закону подано тлумачення ключових термінів, таких як «потенційний», «реальний конфлікт інтересів» та «приватний інтерес». Узагальнивши ці поняття можемо зазначити, що конфлікт інтересів - це ситуація, де службовець, виконуючи свої професійні обов'язки, особисто зацікавлений у чомусь (має приватний інтерес). Важливою особливістю є те, що це не обов'язково є причиною прийняття ним неправомірного рішення або вчинення неправомірних дій, але може призвести до цього.

Важливо відзначити, що приватний інтерес не обмежується фінансовими чи матеріальними рамками чи тим, від чого службовець має пряму особисту (включаючи неправомірну) вигоду. Таким чином, конфлікт інтересів може виникнути в результаті результату законних дій службовця як приватної особи, проте ці інтереси можуть реально вплинути на неналежне виконання ним своїх службових повноважень.

Крім того, Законом не встановлюється заборон чи обмежень на наявність приватного інтересу як такого. Ключовим фактором запобігання корупційним проявам на публічній службі є — дотримання правил етичної поведінки службовця та оцінка вірогідності можливого негативного впливу його приватного інтересу на об'єктивність прийняття рішення чи інших дій службовця під час виконання ним своєї професійної чи представницької діяльності.

Законом виокремлено перелік окремих видів обмежень, що торкаються питання конфлікту інтересів [12], а саме:

-обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23 Закону);

-обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25 Закону);

-обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26 Закону);

-обмеження спільної роботи близьких осіб (ст. 27 Закону).

Вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів визначені Законом України «Про запобігання корупції». Згідно до статті 28 цього закону, з метою запобігання та врегулювання конфлікту інтересів державні службовці повинні:

-здійснювати заходи для уникнення виникнення реального чи явного конфлікту інтересів.

-повідомити не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа з'ясувалась, чи має бути надано про наявність у неї реального чи

вашого конфлікту інтересів, свого поточного керівника. У разі наявності особи на посаді, яка не забезпечує наявність іншого керівника, або в колегіальному органі – Національному агентстві чи іншому визначеному законом органі або колегіальному органі, в якому виник конфлікт інтересів, відповідно.

-не вчиняти дій та не приймати рішення в умовах реального конфлікту інтересів.

-здійснювати заходи для врегулювання реального чи наявного конфлікту інтересів [12].

Надзвичайно важливим є те, про що йде мова у ч. 2 ст. 28 Закону, а саме: “особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не можуть прямо чи опосередковано спонукати у будь-який спосіб підлеглих до прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності всупереч закону на користь своїх приватних інтересів або приватних інтересів третіх осіб” [12]. Разом з тим, у випадку наявності в особи сумнівів щодо існування конфлікту інтересів, вона зобов’язана звернутися за роз’ясненнями до територіального органу Національного агентства. Після підтвердження відсутності конфлікту інтересів вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз’ясненням, пізніше було виявлено конфлікт інтересів (ч.5 та ч. 6 ст. 28 Закону).

Унеможливлення виникнення фактичного конфлікту інтересів може бути досягнуто в колективах, де існує організована система цінностей та ідей, яка об’єднує спільноту та спрямовує її діяльність у відповідному напрямку для розвитку держави. Це є необхідним елементом формування професійних відносин у системі публічної служби, де вклад кожного публічного службовця грає ключову роль у загальній діяльності і вимагає великої самовіддачі.

Державні службовці, а також їхні родичі і друзі, повинні утримуватися від приймання подарунків у будь-якій формі від осіб та організацій, щодо яких вони виконували службові обов'язки. Також не рекомендується службовцям і їхнім родичам приймати подарунки від підлеглих, незалежно від їхньої вартості. У випадку, якщо керівник державної організації дізнається про отримання службовцем чи його родичем подарунка, йому слід провести розслідування, спрямоване на визначення зв'язку між отриманим подарунком та виконанням службовцем своїх обов'язків. Запобігання конфлікту інтересів в державній службі може приймати дві форми. У разі, якщо подарунок вважається пов'язаним із службовими функціями, можуть застосовуватися дисциплінарні заходи в залежності від серйозності порушення. У випадку, коли подарунок не пов'язаний із службовими обов'язками, рекомендується сповістити службовця про можливі негативні наслідки для його професійної та організаційної репутації та оптимальним рішенням буде повернення подарунка або його компенсація[12].

2.2 Електронне декларування та його сприяння підвищенню прозорості і доступності інформації про статки державних службовців

В Україні, так само, як і в розвинених країнах, інформація стає найціннішим ресурсом, що має велике значення для прискорення інформатизації суспільства, управління та виробництва. Зважаючи на специфіку українського суспільства, важливо, щоб державне управління було відкритим, гнучким та прозорим. Це передбачає необхідність переходу до електронного управління, що не лише підвищить його ефективність (це актуальне завдання для України), але й забезпечить контроль громадян над діями влади, збільшуючи довіру до системи та установ державного управління.

Декларація про доходи та майно державних посадових осіб – це щорічний документ, який мають подавати державні службовці та інші публічні посадові особи в межах законодавства про цивільну службу та антикорупційного законодавства[12].

Декларації в нашій країні подаються у формі електронних документів (до 2016 року це було в паперовій формі). Електронні декларації зберігаються в Єдиному державному реєстрі декларацій, який є відкритим для загального доступу. Приватні особисті дані, такі як податкові номери, серії та номери паспортів, адреси реєстрації, дати народження фізичних осіб та точні місця розташування об'єктів, не доступні широкому загалу. Цей підхід застосовується у багатьох країнах, де законодавчо необхідно збалансовувати потребу в прозорості для осіб, які обіймають посади в державному секторі, та захист їхніх конфіденційних особистих даних. Протягом 60 днів НАЗК здійснює «повну перевірку» декларацій з можливістю продовження терміну ще на 30 днів. Ця перевірка включає в себе підтвердження достовірності заявлених відомостей, точність оцінки декларованих активів, виявлення конфлікту інтересів і можливості незаконного збагачення. НАЗК також розглядає спосіб життя державних службовців під час перевірки їхніх активів[39].

Передбачено 4 різновидів електронних форм декларацій: річна (звітний період - попередній рік); перед звільненням (охоплює період, що не покривається попередніми деклараціями); після звільнення (охоплює попередній рік, тобто рік, у який особа звільнилася); для кандидатів на посаду, якщо посада належить до переліку суб'єктів декларування або до переліку посад з підвищеним корупційним ризиком[39].

Подання декларації має на меті забезпечення прозорості діяльності осіб, які мають повноваження виконувати функції держави або місцевого самоврядування, а також виявлення та запобігання конфліктам інтересів у їхній роботі. Тому ці особи повинні декларувати не лише свій власний

майновий стан і доходи, а й майновий стан і доходи членів сім'ї, а також більшість своїх витрат. Розвиток та вдосконалення електронного декларування, контролю та перевірки декларацій, а також моніторингу способу життя суб'єктів декларування в Україні є актуальним завданням, яке вимагає подальших зусиль та відповідності міжнародним стандартам. Електронне декларування виступає ключовим інструментом у системі запобігання корупції, сприяючи забезпеченню доброчесної публічної служби.

НАЗК проводить повну перевірку декларації в ряді ситуацій: якщо суб'єкт декларування обіймає керуючі або особливо відповідальні посади; якщо суб'єкт декларування займає посаду із високим рівнем корупційних ризиків; у випадку відмови члена сім'ї надати будь-яку інформацію; при виявленні розбіжностей під час моніторингу способу життя; при отриманні зовнішніх сигналів (інформація в ЗМІ, скарги, повідомлення від інших державних органів тощо); якщо логічний та арифметичний контроль декларації виявив невідповідності. Контроль за вчасним поданням декларацій здійснюють органи, де працюють суб'єкти декларування, та у випадку виявлення порушень вони повідомляють про це НАЗК[40].

Одним із ключових законодавчих актів, який регулює електронне декларування в Україні, є Закон України «Про запобігання корупції»[12]. Цей закон встановлює правові та організаційні принципи функціонування системи запобігання корупції в країні, визначає зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, а також встановлює правила для усунення наслідків корупційних правопорушень. Для ефективної роботи антикорупційної системи до Закону була також прийнята низка нормативно правових актів, зокрема такі як: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 р. № 2 «Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування»[40], Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 11.08.2016 р. № 3 «Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю»[41].

Після 24 лютого стало практично неможливо відстежувати майновий стан державних службовців, оскільки реєстр електронних декларацій також припинив свою публічну діяльність. Під час введення воєнного стану не скасовано виконання вимог Закону України «Про запобігання корупції» щодо декларування воно лише тимчасово відтерміновано. Навіть при тому, що НАЗК призупиняє перевірки, розпочаті до введення воєнного стану, і не запускає нові, всі вимоги, пов'язані з декларуванням та повідомленнями, залишаються чинними. Терміни виконання цих вимог відновлюються з дня припинення або скасування воєнного стану. На сьогодні електронні декларації продовжують виконувати важливу роль як ефективний інструмент в системі запобігання корупційних проявів[42]. Проте 12 жовтня 2023 року набрав чинності Закон про відновлення декларування. Також одночасно розпочалася кампанія декларування за 2021-2022 роки, яка триватиме до 31 січня 2024 року[12].

Декларування недостовірної інформації відображає певний аспект корупції, оскільки особи, схильні до вчинення корупційних кримінальних правопорушень, можуть намагатися приховати незаконно здобуті кошти чи майно шляхом введення неправдивих даних у свої декларації. У багатьох випадках це стає спробою ухилення від відповідальності та покарання за корупційні дії. Зокрема, при використанні електронного декларування цей аспект стає ще більш актуальним. Введення завідомо неправдивої інформації в електронні декларації може виражати спробу приховати незаконно отриманих доходів.

Найбільше труднощів під час розслідування декларування недостовірної інформації пов'язано із доведенням наміру на подання

цієї інформації до електронної декларації. Складнощі виникають через те, що суб'єкти декларування можуть посилатися на різні обставини, що ставлять під сумнів у наявності навмисної форми вини, зокрема на такі, як: відсутність повної інформації про активи членів сім'ї; використання помічників для заповнення декларації, які можуть щось переплутати або не вказати; нечіткі та невизначені законодавчі положення, які визначають особливості заповнення та подання електронної декларації; відсутність чітких роз'яснень від НАЗК тощо. Усі ці аргументи можуть служити спробою усунути незаконний характер дій та виправдати подання неправдивої інформації в електронній декларації[43]. Проте перевірку щодо правильності та повноти заповнення декларацій, а також логічний і арифметичний контроль здійснюється автоматичними програмними засобами реєстру електронного декларування.

Впровадження електронного декларування підвищує рівень довіри населення до посадових осіб місцевого рівня. Е-декларування допомагає уникати ситуацій конфлікту інтересів та надає громадянам можливість перевіряти доходи та майно чиновників в режимі онлайн. Крім того, ця система є ефективним інструментом для нових антикорупційних органів виявлення випадків хабарництва та інших форм корупції. Громадяни повинні мати впевненість, що уповноважені особи діють кваліфіковано та чесно відповідно до законодавства. Використання електронного декларування сприяє підвищенню прозорості діяльності органів місцевого самоврядування, запобіганню та вирішенню конфліктів інтересів, забезпечуючи високий рівень доброчесної поведінки посадових осіб. Також ця система контролю допомагає у виявленні змін у активах для запобігання корупційним діям та захисту від необґрунтованих звинувачень та виявлення фактів незаконного збагачення[39].

Висновки до другого розділу

На підставі викладеної інформації в другому розділі можна зробити кілька висновків. Поняття конфлікту інтересів детально визначено в законодавстві, і його нормативне визначення є ефективним для практичного застосування. Заходи врегулювання конфлікту інтересів включають усунення особи від виконання завдань, застосування зовнішнього контролю, перегляд службових повноважень, обмеження доступу до інформації, переведення та звільнення особи. Додатково, важливим напрямом наукових досліджень є аналіз особливостей запобігання конфлікту інтересів серед держслужбовців, які займають головуєчі посади. Введення письмового повідомлення про відсутність конфлікту інтересів може служити ефективним інструментом уникнення подібних ситуацій та сприяти свідомому прийняттю рішень.

Зокрема, обмеження щодо одержання подарунків публічними службовцями є важливим елементом спеціального обмеження для осіб із специфічною професійною діяльністю. Це обмеження відіграє роль ефективного засобу запобігання корупції та сприяє вдосконаленню правових основ використання ресурсів для досягнення результатів у цій сфері.

Узагальнюючи, протидія корупції залишається однією з найбільших проблем сучасного суспільства, і запровадження ефективних антикорупційних процедур, таких як електронне декларування та обмеження конфлікту інтересів, є кроком у напрямку розв'язання цієї проблеми. Поряд із іншими ініціативами щодо забезпечення прозорості та відповідальності, система електронного декларування майна спрямована на відновлення довіри громадськості до держави та її представників.

РОЗДІЛ 3

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ В АНТИКОРУПЦІЙНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

3.1 Процес адаптації зарубіжних антикорупційних заходів та стандартів

Застосування європейського досвіду у сфері запобігання корупційних проявів в Україні є доцільним, оскільки воно впирається в активний процес реформування та подальшої регуляції антикорупційного законодавства та практики, які притаманні країнам Європи, і відзначаються високою ефективністю. Глобальний досвід демонструє, що зі зростанням розмірів великих організацій та корпорацій корупція також збільшується у прямому відношенні[24].

З огляду на досвід антикорупційної діяльності країн-членів Європейського Союзу, важливо належним чином визначити та впровадити правові норми та принципи в національній правовій системі, з урахуванням норм і принципів європейського права. Пріоритетні напрямки у подальшому формуванні та реалізації антикорупційної політики в Україні, враховуючи її євроінтеграційні прагнення та відповідність міжнародним стандартам, повинні включати:

- формування нульової толерантності суспільства до будь-яких проявів корупції;
- діджиталізація та підвищення прозорості публічно-управлінських процесів;
- посилення всіх видів відповідальності за корупційні правопорушення;
- активізація діяльності інститутів громадянського суспільства у напрямку протидії корупції;
- домінування превентивних механізмів в антикорупційній діяльності;

- політична воля вищого керівництва держави у напрямку запобігання та протидії корупції[8,9].

Аналіз досвіду країн світу, який ми проводили в першому розділі роботи, в контексті запобігання та протидії корупції, враховуючи особливості їх систем державного управління, представляє неабиякий інтерес для України. Ці здобутки можуть слугувати важливим джерелом вдосконалення практик окремих державних установ у запобігання корупції, а також стануть ключовими при розробленні нормативно-правових актів. Ці акти спрямовані на зменшення впливу корупційних явищ в системі державного управління.

Структура антикорупційних заходів повинна ґрунтуватися на принципах законності, прозорості та невідворотності покарання за корупційні порушення. Також важливими аспектами є відновлення порушених прав, компенсація збитків, завданих громадянам, а також їх об'єднання для захисту від наслідків корупційних дій. Ці заходи повинні стати невід'ємною складовою частиною реформи державного управління у сфері запобігання та попередженні виникнення корупції[27].

Проте, важливо враховувати попередження науковців, які вказують на неприпустимість простого копіювання антикорупційних методів та заходів інших країн. Україні слід враховувати свої особливості, оскільки наявність деталізованих нормативних актів та чітко визначених обов'язків в інших країнах не завжди може визначати успішність антикорупційних заходів. Українські закони варто розглядати як унікальні та креативні, адаптовані до внутрішніх потреб та реалій, інакше ніж традиційне копіювання може не врахувати особливостей запобігання корупції в контексті української дійсності[30].

Вивчення світового досвіду у протидії корупції дозволяє виділити загальні тенденції та механізми, адаптація яких могла б бути корисною для України. Основними пріоритетами адаптації зарубіжних заходів

антикорупційної політики можуть бути: поширення просвітницької діяльності стосовно антикорупційних дій та їхніх наслідків. Фокус має бути спрямований на підвищенні рівня громадянської свідомості та популяризації суспільного несприйняття корупції як негативного явища через реалізацію різноманітних антикорупційних освітніх програм та проєктів; підвищення ролі громадських організацій в антикорупційній діяльності. Реальне включення їх до складу наглядових та дорадчих рад при всіх органах публічної влади та спеціалізованих антикорупційних установах, а також надання можливостей громадським організаціям; приділення більшої уваги превентивним та заохочувальним антикорупційним заходам порівняно з репресивними. Одночасно з цим, підвищення рівня професіоналізму та ефективності діяльності співробітників антикорупційних структур для забезпечення невідворотності покарання для всіх корупціонерів, незалежно від їхньої політичної приналежності чи владних зв'язків[45].

Щодо впровадження превентивних заходів у сфері протидії корупції в Україні, то це є ключовим елементом стратегії для забезпечення ефективності та уникнення корупційних порушень. Превентивні заходи спрямовані на передбачення та усунення факторів, які можуть стати причинами корупційних дій, та створення умов для чесності та прозорості у всіх сферах громадського життя.

Один із яскравих прикладів превентивних заходів в Україні, який показує хороші результати - це впровадження системи електронного декларування для посадових осіб. Ця система спрямована на запобігання неправомірному збагаченню посадових осіб та виявлення конфліктів інтересів. Забезпечуючи публічний доступ до декларацій, влада створила прозорий механізм контролю за доходами посадових осіб, що допомагає уникнути корупційних схем[40]. Перед цим Європейський Союз встановив вимоги щодо прийняття та впровадження нового антикорупційного

законодавства, включаючи реформу системи розкриття активів посадовців. Народні очікування, пов'язані з можливістю безвізового режиму, змусили уряд виконати умови ЄС.

Ще однією важливою ініціативою є створення Вищого Антикорупційного суду України[46]. Введення спеціалізованого суду, здатного швидко та об'єктивно розглядати справи про корупційні правопорушення, створює ефективний механізм впровадження відповідальності за корупцію, що є суттєвим фактором превентивної стратегії.

Ще однією ключовою складовою превентивних заходів є реформа судової системи, що спрямована на забезпечення незалежності, прозорості та ефективності цих органів. Це передбачає удосконалення системи відбору та навчання службовців, а також впровадження механізмів контролю за їхньою діяльністю. Окрім того, активна участь громадянського суспільства та залучення громадських організацій до антикорупційної діяльності є необхідним елементом превентивної стратегії. Сприяючи формуванню громадського контролю та участі, створюються умови для відкритого обговорення проблеми корупції та активної участі громади у її запобіганні[47].

Ці приклади відображають наразі робочі підходи до превентивних заходів в Україні, які включають в себе електронне декларування, створення спеціалізованого суду, реформу правоохоронних органів та активну участь громадськості.

Враховуючи довготривалий процес євроінтеграції українського законодавства, важливо відзначити Угоду про асоціацію України з Європейським Союзом[48]. У цьому документі сторони домовилися про співпрацю в запобіганні та протидії з кримінальною та незаконною організованою чи іншою діяльністю. Такий міжнародний союз націлено на

вирішення різноманітних проблем, включаючи корупцію як у приватному, так і в державному секторах.

Це стратегічне партнерство визначає шляхи взаємодії між Україною та Європейським Союзом у контексті унеможливлення виникнення корупції та її виявлення. Угода передбачає обмін досвідом, найкращими практиками та технологіями для зміцнення антикорупційних механізмів, які охоплюють як приватний, так і публічний сектори економіки. Це також визначає мету спільної дії, а саме забезпечення стійкого економічного розвитку та правової державності в Україні. Привертаючи увагу до викликів, пов'язаних із корупцією у всіх сферах життя, Угода підкреслює важливість взаємодії для створення ефективною та надійною системи протидії корупції, яка відповідає європейським стандартам та цінностям[48].

Основні складові антикорупційної стратегії Європейського Союзу включають в себе ключові елементи, такі як: виражена політична воля, зобов'язання відповідати міжнародним угодам та іншим документам, наявність чіткого та взаємопов'язаного антикорупційного законодавства, ефективна робота всіх інституцій, відповідальних за забезпечення дотримання антикорупційних стандартів. Також важливими компонентами є прозора система набору посадовців на державну службу, консистентна та адекватна оплата праці, прозорість та транспарентність публічної влади, чіткі правила фінансового контролю, реєстр корупціонерів та широкомасштабна практика конфіскації майна осіб, котрі вчинили корупційні правопорушення[49].

Цей визначний перелік елементів вказує на те, що в Україні існує значний потенціал для реформ та вдосконалення системи запобігання корупції. Спрощення та зміцнення цих елементів може стати важливим кроком на шляху до покращення антикорупційної діяльності та побудови ефективною системи правосуддя та громадянського контролю.

Основними організаційно-правовими принципами запобіганню корупції в Україні є такі складники, як: наявність політичної волі для реалізації антикорупційних заходів; відповідність міжнародним стандартам; існування та постійне вдосконалення чіткого та взаємопов'язаного антикорупційного законодавства; ефективна діяльність всіх установ, які несуть відповідальність за дотримання антикорупційних норм; прозорість та підзвітність в роботі публічної влади; чіткі та зрозумілі правила фінансового контролю тощо. Це лише елементи системи, і вони не є універсальним рішенням у запобіганні хабарництва та корупцією в цілому. Однак цей перелік вказує на необхідність суттєвих удосконалень у системі протидії та запобігання цьому протиправному явищу[31].

Необхідно пам'ятати, що немає універсального методу запобігання і попередження корупційних проявів у публічній службі, і кожна країна повинна будувати свій шлях, враховуючи місцеве законодавство, менталітет, традиції та інші особливості. Слід зауважити, що досвід східних країн, який було розглянуто в пункті 1.3 нашої роботи, з їхньою закритістю і ієрархією, може бути зовсім не ефективним для України. Проте важливим аспектом, який слід враховувати у всіх країнах, є розвиток громадянської самосвідомості. Цей аспект може сприяти змінам у сприйнятті та утвердженні протидії корупції, розширенню прав та можливостей громадян завдяки посиленню їхньої інформованості та довіри до влади, що веде до підвищення прозорості й транспарентності в державних установах під час виконання державних обов'язків[33].

3.2 Ефективність імплементації зарубіжного досвіду в запобіганні корупційним проявам

Україна активно формує свою антикорупційну політику, керуючись засадами, визначеними Організацією Об'єднаних Націй та Радою Європи,

а також враховуючи передовий досвід європейських держав. Також важливим є зазначення антикорупційних законів, зокрема, Конвенції ООН проти корупції та національного антикорупційного законодавства, яке враховує досвід інших країн[23,45,48].

Ці кроки визначають стратегічну спрямованість України на використання міжнародних стандартів у сфері антикорупційної діяльності та активне впровадження європейських підходів у власні практики. Такий підхід свідчить про відданість України принципам прозорості, ефективності та міжнародного співробітництва в сфері запобігання корупційних проявів.

У сучасних демократичних суспільствах вже існує ефективна система протидії корупції в секторі безпеки. Ця система ґрунтується на принципі невідворотності відповідальності за будь-які корупційні дії, незалежно від того, коли і хто їх скоює. Для нас особливо важливим є досвід країн, які успішно впровадили антикорупційні програми в секторі безпеки та досягли позитивних результатів, забезпечуючи сталий суспільно-політичний розвиток та національну безпеку[9].

Після аналізу міжнародних правових актів, що стосуються запобігання корупції, та передових світових практик, можна виділити низку найважливіших принципів унеможливлення корупції, які можуть і повинні бути застосовані в Україні:

- високий патріотизм та професіоналізм усіх рівнів керівництва, де вони демонструють відданість інтересам суспільства, а не окремих олігархічних кланів, і діють у максимально прозорому середовищі;

- прозорість та підзвітність структур державної влади перед суспільством, включаючи вільний доступ громадських організацій до процесу прийняття та виконання управлінських рішень. Цей пункт активно застосовується в нашій державі на практиці і показує свої результати;

-гарантоване забезпечення прав та захисту приватної власності, отриманої легальними засобами, для запобігання рейдерським захопленням, незаконним платежам, та хабарів;

-невідворотність відповідальності за корупційні дії, незалежно від часу та осіб, що винні у корупції[50].

В Україні мають свої результати адміністративно-правові заходи у запобіганні корупції. Визначені спеціальні обмеження для суб'єктів, які несуть відповідальність за корупційні правопорушення, це включає в себе проведення спеціальної перевірки цих осіб, яка охоплює фінансовий контроль за їхніми прибутками. Також важливим елементом є регулювання конфлікту інтересів та проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів з потенційно високим ступенем корупційних ризиків. З метою забезпечення прозорості інформації про використання коштів державного та місцевого бюджетів передбачено встановлення відповідних вимог контролю та моніторингу. Крім того, введено заборону на одержання послуг і майна органами державної влади та місцевого самоврядування, а також дарунків (пожертв) від юридичних або фізичних осіб. Ці заходи спрямовані на зменшення можливостей корупційних проявів та підвищення ефективності запобігання цього явища у різних сферах державного управління[51].

До інших заходів антикорупційної політики України можна віднести посилений державний та громадський контроль за діяльністю осіб, які працюють у державному секторі. Один із інструментів - публічне розміщення декларацій про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру державних службовців, народних депутатів України та інших осіб з владними повноваженнями[39].

На сьогоднішній день глобальне співтовариство вважає корупцію однією з найбільших загроз суспільному життю. Міжнародна співпраця у запобіганні корупції відбувається на двох рівнях: на рівні світових

організацій і на рівні держав-учасниць. Особлива увага приділяється процесу створення правових актів, які по-перше, розробляються як міжнародні документи, що повинні служити основою для національного законодавства щодо запобігання корупції, і по-друге, до удосконалення національного законодавства країн-учасниць.

Сучасна зарубіжна практика у сфері запобігання корупції свідчить, що в багатьох європейських країнах законодавці все більше переходять від суто репресивних методів протидії цьому явищу. Однією з ключових ідей у міжнародних зусиллях запобігання корупції є розробка ефективного механізму, який буде унеможливлувати корупційні дії. Законодавці все частіше акцентують на питанні гармонізації адміністративно-правових і кримінально-правових засобів запобігання проявам корупції[50].

При створенні та удосконаленні антикорупційного законодавства України важливо враховує міжнародні правові акти, зокрема останню «Конвенцію ООН проти корупції»[23]. Ця конвенція рекомендує державам-учасницям дотримуватися принципів непідкупності, чесності і відповідальності своїх публічних посадових осіб відповідно до основ своєї правової системи. Державам також рекомендується впроваджувати кодекси чи стандарти поведінки посадових осіб, спрямовані на правильне та сумлінне виконання публічних функцій. Крім того, держави можуть розглядати можливість встановлення заходів і систем, що підтримують звітність публічних посадових осіб про корупційні дії, які стали відомі їм під час виконання їхніх обов'язків. Важливо також визначити механізми забезпечення відкритості в деклараціях про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру державних службовців[45,52].

Аналіз міжнародного досвіду у превенції корупції у різних країнах світу показує, що вони використовують різні підходи та засоби. Всі ці підходи, незважаючи на різницю, сприяють зниженню рівня корупції. Важливо враховувати, що жоден з них не є універсальним і не може бути

повністю скопійованим для України. Наша країна повинна розробити власний механізм запобігання корупції, який відповідає її особливостям та традиціям[30].

В Україні особливу увагу слід приділити запобіганню корупції у сферах, пов'язаних з державними закупівлями, ліцензуванням, квотуванням та бюджетними трансфертами. Також важливо встановити суворі покарання за корупційні злочини та забезпечити невідворотність відповідальності, а також впровадити конфіскацію майна, набутого злочинним шляхом. Реформа системи відбору та розставлення кадрів, включаючи професійне навчання, допоможе покращити ефективність державних органів та зменшити ризик корупційних схем.

Під час воєнного стану в Україні гостро стоїть проблема державних закупівель, розподілу гуманітарної допомоги, фінансової допомоги та її розподілу. Потреба в ефективному механізмі проведення державних закупівель і поліпшенні якості діяльності державних установ, підприємств, організацій і виробництв має велику важливість вирішення питання запобігання корупції. Моніторинг витрат реалізується за допомогою впровадженої системи електронних закупівель ProZorro[53].

ProZorro, як система державних закупівель, складається з єдиної централізованої платформи для проведення електронних аукціонів та єдиної бази даних. Доступ до першого забезпечується для учасників аукціонів після сплати відповідного збору і здійснюється через шість окремих комерційних майданчиків. Єдина база даних працює на відкритому коді NOSQL. Методика роботи електронних закупівель ProZorro включає чотири етапи:

- подання оголошення про потребу в товарах чи послугах на електронний майданчик у Інтернеті.
- проведення електронного аукціону.
- вибір переможця аукціону замовником.

-укладання договору з переможцем та надання купленої продукції, товару або виконання завдання[54].

Вищезазначена система є чудовим прикладом імплементації зарубіжного досвіду в українську систему запобігання корупції. Завдяки прозорості та інформаційній відкритості (а саме ці чинники є передовими в західних країнах) корупційні ризики знизились. Застосування зарубіжних стратегій для мінімізації недоліків і уникнення потенційних загроз може призвести до створення унікальної системи електронних державних закупівель. Наприклад, включення механізмів відстеження дотримання та виконання укладених договорів, вдосконалення законодавства щодо рівності учасників, можливість укладання договорів безпосередньо в електронному форматі з використанням цифрового підпису, фіксація та посилення кримінальної та адміністративної відповідальності несумлінних виконавців дозволять покращити ефективність роботи та уникнути потенційних загроз в системі державних закупівель ProZorro[55].

Впровадження міжнародного досвіду в сфері запобігання корупції в Україні має значний потенціал, але також несе певні ризики, які є важливими для успішної реалізації антикорупційних заходів. Запозичений зарубіжний досвід може бути ефективним у створенні та впровадженні законодавчих актів, формуванні антикорупційних органів та систем, а також удосконаленні механізмів контролю та звітування, особливо в умовах військового конфлікту[56].

На шляху імплементації іноземного досвіду українська система може зіткнутися зі специфічними проблемами та ризиками. Насамперед, необхідність адаптації зарубіжного досвіду в запобіганні корупції в Україні полягає у вмінні враховувати та змінювати зовнішні практики таким чином, щоб вони задовольняли конкретні умови і особливості української системи. Цей процес адаптації може включати різноманітні

аспекти, від врахування культурних та інституційних відмінностей до врахування політичних, фінансових та людських ресурсів.

По-перше, слід враховувати відмінність культури, історії та правової системи України у порівнянні із країнами, де виник і розвивався зарубіжний досвід. Процес адаптації передбачає не лише трансфер цього досвіду, але й його врахування та адаптацію до конкретних реалій українського суспільства. Така адаптація є важливим етапом, що вимагає не лише впровадження закордонного досвіду, а й його відповідність умовам та особливостям українського контексту, зокрема в умовах нинішнього військового конфлікту.

По-друге, політичні умови в Україні є визначальними для успішної адаптації зовнішнього досвіду в сфері запобігання корупції. Зазначені умови охоплюють не лише загальний стан політичного ландшафту, але і взаємодію між урядом та іншими сферами влади, розгляд партійних інтересів та інші аспекти політичної діяльності. Адаптація зарубіжного досвіду в умовах політичних реалій України передбачає не лише врахування цих факторів, але й виважене врахування специфічних потреб суспільства та підтримки громадськості в процесі формування та впровадження антикорупційних заходів[57].

При цьому важливо враховувати, що успішна адаптація зарубіжного досвіду в сфері протидії корупції може вимагати значних фінансових та людських ресурсів для ефективного реалізації запропонованих заходів. Цей процес може передбачати розробку та впровадження освітніх програм для підвищення рівня свідомості громадськості щодо корупційних ризиків та шляхів їх запобігання.

Крім того, необхідна підготовка висококваліфікованих кадрів, спроможних ефективно впроваджувати міжнародний досвід в українські реалії. Це може включати організацію навчань, семінарів та інших форм

професійного розвитку для фахівців у галузі запобігання корупційних проявів.

Зазначений процес також може вимагати створення відповідної інфраструктури, яка сприятиме ефективній роботі антикорупційних органів, забезпечить систематичний моніторинг та оцінку результатів впроваджених заходів. Такий підхід дозволить не лише імплементувати іноземний досвід, але і забезпечити його сталий та тривалий вплив на систему протидії корупції в Україні.

Ключовим аспектом при адаптації є здатність систематично переглядати та коригувати стратегії відповідно до результатів та вимог українського суспільства. Забезпечення цього процесу передбачає проведення постійного моніторингу, оцінки ефективності та оперативного реагування на виявлені проблеми. В теперішній час в Україні триває робота над удосконаленням системи протидії корупції. Наприклад, електронна систем закупівель, таких як ProZorro, яку ми згадували раніше, це сприяє більш прозорій та ефективній роботі державних установ. Також ведуться реформи у сфері правосуддя, поліції та інших секторах з метою посилення протидії та недопущення корупційних викликів та підвищення довіри громадськості до владних структур. Однак, важливо відзначити, що існують виклики та завдання, які потребують подальших зусиль для повноцінної імплементации антикорупційних заходів відповідно до вимог сучасного українського суспільства[58].

Загалом, адаптація зарубіжного досвіду в сфері запобігання корупційним проявам в Україні важлива для забезпечення успішної протидії цій проблемі. Проте вона вимагає уважного аналізу та впровадження відповідних стратегій та підходів для успішної імплементации у відповідності з українськими умовами.

Фінансові та ресурсні обмеження представляють суттєвий фактор у контексті адаптації зарубіжного досвіду в протидії з корупцією в Україні.

Фінансові обмеження можуть ускладнити впровадження програм та реформ, що передбачають залучення коштів на різних етапах процесу запобігання корупції. Недостатнє фінансування може обмежити здійснення освітніх програм, підготовку кваліфікованих кадрів, а також розробку та впровадження ефективної інфраструктури. Ресурсні обмеження також можуть включати недостатність людських ресурсів, необхідних для виконання різноманітних завдань у сфері запобігання корупції. Це може відноситися до недостатньої кількості кваліфікованих фахівців, які здатні забезпечити ефективність програм, контролювати процеси та забезпечувати необхідний рівень моніторингу[59].

Висновки до 3 розділу

Підсумовуючи викладене, з погляду досвіду антикорупційної діяльності країн Європейського Союзу можна відзначити, що в Україні вирішується завдання визначення та впровадження правових норм та принципів у національну правову систему, з урахуванням європейських стандартів. Перспективи формування та реалізації антикорупційної політики в Україні, у контексті її євроінтеграційних прагнень та відповідності міжнародним стандартам, визначаються такими ключовими напрямками:

- формування суспільства з нульовою толерантністю до корупції;
- впровадження діджиталізації та підвищення прозорості публічно-управлінських процесів;
- посилення відповідальності за корупційні правопорушення на всіх рівнях;
- активна участь інститутів громадянського суспільства у сфері запобігання корупційних проявів ;
- акцент на превентивних механізмах в антикорупційних заходах;

- необхідність політичної волі вищого керівництва держави для ефективного запобігання та протидії корупції.

Досвід країн у запобіганні корупції різноманітний і залежить від численних взаємозалежних факторів, включаючи правові, соціальні, політичні умови, рівень економічного розвитку та ефективність державного управління. Спільні зусилля всіх країн світу є ключовими для обмеження впливу організованої злочинності та корупції на демократичні принципи глобальної спільноти.

Проте важливо враховувати, що аналіз досвіду запобігання корупції в окремих країнах може допомогти зробити практичні висновки. Один з таких висновків полягає в тому, що успішна імплементація антикорупційних засад зарубіжних країн повинна базуватися на розумінні конкретних проблем кожної країни та врахуванні стадії її політичного розвитку.

До основоположних складників запобігання корупційним проявам, які ми можемо імплементувати у вітчизняну практику, можуть бути:

1. Політична воля уряду, оскільки жодні законодавчі або адміністративні заходи не можуть бути ефективними без сильної політичної волі.
2. Гарантована незалежність судової та слідчої системи країни.
3. Поняття того, що правові реформи можуть лише частково вирішити проблему корупції.
4. Активна роль громадськості, включаючи як формальні, так і неформальні об'єднання.
5. Свідома освіта населення, що робить неприпустимим розповсюдження корупційних практик серед громадян.
6. Забезпечення гідних зарплат, які б не залишали місця для пошуку додаткового доходу через корупційні схеми.

Зазначимо, що не існує універсального рішення для всіх країн, і кожна країна має розробити власний механізм запобігання корупції, який відповідає її національним особливостям і традиціям.

Отже, досвід країн світу в сфері запобігання та протидії корупції, враховуючи особливості їхньої системи державного управління, представляє значний інтерес для України. Ці практики можуть бути використані в практичній діяльності українських державних органів, які працюють у сфері запобігання корупції, а також у процесі розробки нормативно-правових актів, спрямованих на зменшення впливу корупції у сфері державного управління. Недопущення корупції в системі державного управління передбачає впровадження заходів для попередження, виявлення та припинення корупційних правопорушень, а також усунення їх наслідків та покарання винних осіб. Ці заходи повинні ґрунтуватися на принципах законності, прозорості та невідворотності покарання за корупційні порушення, а також відновлення порушених прав та компенсації завданого збитку громадянам та державі. Важливо розглядати ці заходи як необхідну частину реформи системи державного управління. Таким чином, проведений аналіз світового досвіду з подальшою можливістю імплементації цих засад в українську практику дозволяє узагальнити ключові тенденції та механізми, адаптація яких має потенціал бути корисною для України.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставлених у роботі завдань, узагальнення результатів проведеного дослідження надало можливість сформулювати низку теоретичних, методичних та практичних положень щодо запобігання корупційних проявів у публічній службі.

1. Починаючи з 2014 року в Україні відбулися важливі процеси щодо формування законодавчих актів та інституційних механізмів щодо запобігання корупції у публічній службі. Діюче законодавство створене для ефективного та своєчасного виявлення і недопущення корупційних дій у сфері запобігання корупції та корупційним проявам. Ключовими законодавчими актами є Закони «Про державну службу» та «Про запобігання корупції», «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» які встановлюють загальні принципи та норми для державної служби, запобігання корупції в державних органах. Національне агентство з питань запобігання корупції відповідає за розробку стратегії антикорупційної політики та вжиття заходів для запобігання корупції. Після перезавантаження НАЗК, було створено Офіс Добročесності НАЗК, який ставить за основну мету інформування громадян про функції та важливість інструментів, які використовує НАЗК в сфері запобігання корупційним проявам. Цей проект спрямований на популяризацію дотримання добročесності в їх повсякденному житті та сприяє поширенню цінностей чесності та порядності в українському суспільстві.

Інституційні механізми в сфері запобігання корупції розглядали в рамках Конвенції ООН проти корупції. В цьому документі визначаються основні форми корупційної діяльності, які включають в себе:

- спроби підкупу національних державних посадових осіб;
- розкрадання, незаконне привласнення або інші форми неправомірного використання майна з боку державних посадових осіб;
- зловживання службовим становищем;

-створення перешкод для здійснення правосуддя.

2. Дослідження питання важливості стандартів доброчесності у публічній службі відзначає Антикорупційна стратегія на період з 2021 по 2025 роки. В даному документі серед ключових принципів відзначається "формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права" [10, ст. 8]. Важливим стратегічним результатом є також інтеграція антикорупційних заходів у систему освіти на всіх рівнях, з метою утвердження у суспільстві стійкого розуміння важливості стандартів доброчесності та етичної поведінки серед представників публічної служби. Також слід звернути увагу на додаткові заходи антикорупційної політики, котрі включають в себе електронну систему декларування, спрямовану на виявлення конфлікту інтересів та незадекларованої власності серед публічних службовців. Ця система призначена для забезпечення доброчесності та прозорості у діяльності публічної служби в Україні. Також вона розроблена з метою створення ефективного механізму виявлення та відстеження можливих порушень етичних та корупційних норм у сфері державного управління. Система використовує алгоритми для автоматичної перевірки декларацій на предмет можливих конфліктів інтересів та незадекларованої власності. Деякі частини інформації у деклараціях можуть бути доступні для широкої громадськості, забезпечуючи прозорість та громадський контроль. Система використовує сучасні технології для захисту особистих даних та запобігання несанкціонованому доступу та попереджає виникнення корупційних ситуацій.

3. В рамках аналізу міжнародного досвіду у недопущенні корупційних проявів у публічній службі, було виокремлено загальні механізми для покращення запобігання корупційним проявам та унеможливлення виконання посадовими особами корумпованих дій. Для покращення запобігання корупційним проявам у публічній службі використовуються механізми, такі як створення незалежних антикорупційних органів, впровадження ефективних систем електронного декларування, розвиток міжнародного співробітництва та

обмін досвідом, формування культури доброчесності та забезпечення відкритості та прозорості у владних процесах. Аналіз джерел та наукових напрацювань, що висвітлюють зарубіжний досвід запобігання корупційним проявам у публічній службі, розкриває *дві ключові моделі антикорупційної стратегії* у міжнародній практиці:

Вертикальна стратегія протидії корупції зі швидкими результатами: Прикладами цієї моделі є Сінгапур, Японія, Південна Корея, та Китай. Головною особливістю є фокус на досягненні швидких результатів, а не на повній ліквідації корупції. Спрямованість на досягнення певного рівня корупції, який вважається прийнятним для влади та суспільства.

Горизонтальна стратегія з поступовою антикорупційною діяльністю: Ця модель, представлена шведською або скандинавською стратегією, характеризується поступовістю та акцентом на антикорупційних стимулах. Країни, які відзначаються цією моделлю, включають Швецію, Данію, Фінляндію, та Нідерланди.

Україна може взяти на увагу цінний досвід Скандинавських країн у сфері запобігання корупції, зокрема в горизонтальних стратегіях та підтримці високих етичних стандартів для державних службовців. Адаптація подібного підходу може виявитися дуже корисною для України, розповсюджуючись не лише на сферу запобігання корупційним проявам, але й залученню іноземних інвестицій та покращенню міжнародного іміджу країни. Висвітлення та розвиток етичних стандартів для публічних службовців може стати не лише противагою корупції, але й джерелом довіри і підтримки як з боку внутрішніх, так і з зовнішніх суб'єктів, що взаємодіють з Україною.

4. Проаналізувавши сучасний стан корупційних процесів у публічній службі ми дійшли до висновку, що він визначається декількома ключовими аспектами. Зокрема, спостерігається певний рівень системної корупції, яка впливає на ефективність та довіру до державних інституцій. Крім того, існують проблеми у сфері конфлікту інтересів та декларування власності, що може створювати сприятливе середовище для корупційних дій. Україна має Закон

“Про правила етичної поведінки”, що регулює, описує прийнятий стандарт поведінки для фахівців, встановлює вимоги, які стосуються професійного оточення та вимоги суспільства до індивіда на посаді, це важливий елемент, але важливим є не лише його існування, але й те, щоб принципи та цінності, які він визначає, були суворо дотримані всіма особами, які зобов'язані його виконувати. Недостатній рівень відповідальності та ефективних механізмів контролю також є факторами, які сприяють поширенню корупції в сфері публічної служби. Проте, загальним висновком є позитивний вплив цих нормативних правил на підвищення ефективності дисципліни в публічній службі. Це має важливе значення для підвищення довіри громадян до державних установ і встановлення пріоритету громадських інтересів над особистими, що в свою чергу покращує ефективність системи публічної служби.

5. Узагальнивши досвід реалізації антикорупційних стратегій країн з найменшим рівнем корумпованості було зроблено висновки, щодо практичних рекомендацій для запобігання корупції у публічній службі та імплементації цього досвіду в українську систему. Необхідність запобігання корупційним проявам вимагає комплексного підходу, включаючи важливі складові для успішної імплементації у вітчизняну практику. Насамперед суттєва роль в цьому відводиться політичній волі уряду. Без її наявності жодні законодавчі чи адміністративні заходи не можуть бути ефективними. Важливо зазначити, що основними принципами ефективної антикорупційної моделі є: прозорість управління, високий рівень відповідальності, незалежність системи управління публічної служби. Також ключовим елементом є активна участь громадськості у контролі над діяльністю державних інституцій.

Протягом всього часу Україна активно впроваджує антикорупційні стратегії, які запозичені з зарубіжного досвіду, проте існують аспекти, які потребують подальшого розвитку та вдосконалення. До таких можна віднести:

-НАЗК та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, які запозичили елементи зарубіжного досвіду, проте мають великий успіх у запобіганні

корупційних проявів. Однак, важливо підтримувати їх незалежність та забезпечувати ефективність та подальшу прозорість їхньої діяльності.

-Впровадження системи електронного декларування для посадових осіб стало кроком у напрямку прозорості та запобігання корупції. Українська декларація про майновий стан посадових осіб одна з найпрозоріших в світі, та з найбільшою повнотою інформації про статки декларантів. Однак, важливо постійно вдосконалювати цей механізм та активно покращувати саму систему і попереджати випадки подання завідома неправдивої інформації.

-Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами та організаціями в сфері антикорупційних ініціатив.

Усі ці напрями потребують постійної уваги та вдосконалення, щоб Україна могла ефективно протистояти корупційним викликам та наблизитися до високих стандартів доброчесності та ефективності.

Таким чином, можемо узагальнити викладене вище, що лише комплексний підхід, котрий взято з урахуванням міжнародного досвіду та врахуванням національних реалій, може стати ефективним інструментом у запобіганні корупційних проявів в Україні. Та не дивлячись на сьогоднішню ситуацію в країні, наше законодавство готове до нових викликів, що пов'язані з корупцією, та готове на них відповідати і покращувати законодавчі та інституційні механізми, задля забезпечення стабільності та розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Зарубіжний досвід антикорупційної діяльності в органах публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 13. С. 62–65.
2. Корчак Н.М. Етика державного службовця: антикорупційні вимоги. International scientific conference «Best practices of public administration: international experience», July 16-17, Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. С.70-73.
3. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування : монографія / автор. кол. : В. В. Василевич, Т. Е. Василевська,... В. Л. Федоренко (кер.) та ін. – К. : Видавництво Ліра-К, НАДУ, 2016. – 542 с.
4. Корольчук В.В. Щодо стратегії запобігання корупції в Україні: тези доп. наук.-практ. конф. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення, м. Київ, 26 берез. 2015 р. / ред. кол. В.В. Черней, О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 225-231.
5. Василичук В. І. Заходи щодо запобігання та протидії корупції: міжнародний досвід. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 2. С. 224-235.
6. Новак А. Н. Феномен корупції в системі публічного управління: сучасний зміст та методологічні засади дослідження. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2018. Вип. 1. 301 с
7. Ірха Ю.Б., Поняття, сутність та роль правових заборон і обмежень у запобіганні та протидії корупції в Україні. Інформація і право. № 3(42). 2022.
8. Грига М. А. Система антикорупційних органів Польщі. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі :

матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9–10 груд. 2020 р.). Київ : НАВС, 2020. С. 72–74.

9. Підбережник Н. Антикоруційна політика в країнах Західної Європи: досвід для України. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. 2013. Вип. 37. С. 123–132.

10. Антикоруційна стратегія на 2021–2025 роки: Затверджена Законом України від 20 червня 2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>

11. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

12. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

13. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 5 серпня 2016 року № 158 (у редакції наказу Національного агентства України з питань державної служби від 28 квітня 2021 р. № 72–21). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>

14. Офіс доброчесності НАЗК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prosvita.nazk.gov.ua/>

15. Корчак Н.М. Наукові підходи до поняття «доброчесність в системі державної служби». Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного часу: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (3 червня 2022 року) / за заг. ред. О.І. Пархоменко-Куцевіл. Переяслав, 2022. С. 133-138.

16. Корчак Н.М., Пархоменко-Куцевіл О.І. Доброчесність державного службовця: етичний та юридичний виміри // Юридичний вісник Повітряне і космічне право. – Київ: НАУ, 2021. – № 2(59). - С. 78-84.

17. Василевська Т. Е. Етика в публічній службі: підручник / Т. Е. Василевська. – К.: НАДУ, 2018. – 256 с.
18. Лозинський О.М. Соціально-психологічні чинники відтворення корупціогенної політичної культури [Електронний ресурс] / О.М. Лозинський // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Психологічна. 2014. Вип. 2. С. 208–220. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2014_2_24.
19. Скочиляс-Павлів О.В. Корупція як негативне соціально-правове явище: ознаки та причини. Право та державне управління. 2019 р. № 2 (35). Т. 2. С. 41-46.
20. Акімов О. О. Психологічні аспекти корупції в державному управлінні. Державне управління: теорія і практика. 2014. № 1. С. 181-188.
21. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
22. Індекс сприйняття корупції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=uk&langpair=en|uk&rurl=translate.google.com.ua&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Corruption_Perceptions_Index&usg=ALkJrhjvWxriiruvFz6KHOBVAndUkYhyLA
23. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Відомості Верховної Ради України, 2007, № 49. Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 251-V (251-16) від 18.10.2006, 2006, № 50, ст. 496
24. Швидкий Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2020. Вип. 1 (7). С. 219–227.

25. Шмаль Л.І. Сінгапурська модель протидії корупції: досвід для України / Л.І. Шмаль // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 110-118.

26. Björkdahl, A., N. Chaban, J. Leslie, and A. Masselot, eds. 2015. Importing EU Norms: Conceptual Framework and Empirical Findings. Switzerland: Springer International Publishing.

27. Підбережник Н. П. Механізми управління для запобігання та протидії корупції в країнах ЄС: досвід Польщі. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 36. С. 158-165.

28. Ростовська, К. Міжнародний досвід формування та реалізації антикорупційної політики в інших країнах. Актуальні проблеми юриспруденції. 2017. Вип. 4. С. 118-122.

29. Боднарчук О. Скандинавський досвід у сфері боротьби з корупцією на прикладі Швеції, Фінляндії. Юридичний вісник. 2014. № 2. С. 279–284.

30. Дем'янчук Ю. В. Порівняльний аналіз протидії корупції в країнах Європейського Союзу. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2017.

№ 2. Т. 28 (67). С. 21–25.

31. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / А.М. Михненко та ін. ; за ред. А.М. Михненка ; Акад. фін. упр. Вид. 4-те, переробл. й доповн. Київ : Акад. фін. упр., 2013. 664 с.

32. Хома В.О., Молдован Е.С. Сінгапурська модель запобігання і протидії корупції: досвід для України. Митна безпека. 2013. № 2. С. 94–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mb_2013_2_16

33. Швидкий Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2020. Вип. 1 (7). С. 219–227.

34. Бабенко К.А., Лазаренко С.Ж. Про деякі аспекти протидії корупції в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 6. С. 112– 115.

35. Дідик С. Є. Від хабарництва до неправомірної вигоди суду: еволюція законодавства. Журнал Київського юридичного університету. 2013. № 3. С. 284-287.

36. Шимон О.М. Обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців в Україні: дис канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 201 с.

37. Бондаренко О. С. Історичний аспект формування поняття «неправомірна вигода». Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: «Юридичний вісник. Повітряне та космічне право». К.: НАУ, 2014. № 2 (31). С. 20-23.

38. Коломоєць Т. Обмеження щодо одержання подарунків, як засіб запобігання правопорушенням пов'язаним з корупцією: правовий аспект / Т. Коломоєць // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 12. – С. 164–168.

39. Електронні декларації як спосіб виявлення статків, набутих незаконним шляхом. Експертна думка щодо забезпечення компетентного, неупередженого та ефективного збору та перевірки електронних декларацій державних службовців. URL: <https://euaci.eu/assets/userfiles/resources/opinion2.pdf>

40. Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0958-16>.

41. «Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України

«Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового

контролю в умовах воєнного стану»: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 7.03.2022 р. № 4

42. Корчак Н. Окремі аспекти реалізації заходів фінансового контролю у період дії воєнного стану. *Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації* : зб. тез щоріч. міжнар. круглого столу (Київ, 17 черв. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С.154-155

43. Вознюк А.А. Декларування недостовірної інформації: актуальні проблеми досудового розслідування. Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: матеріали міжнар. наук.практ. конф. (Київ, 5 листоп. 2019р.) [за заг. ред. О.Г. Рувіна, Н.В. Нестор; уклад. О.І. Жеребко, А.О. Полтавський, О.В. Юдіна]. Київ: КНДІСЕ Мініюсту України, 2019. С. 109–113

44. Порядок проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування Наказ № Національного агентства з питань запобігання корупції №144/20 від 15.04.2020 р. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/nakaz-144-20-vid-15-04-2020-poryadok-provedennya-kontrolyu-ta-povnoyiperevirky-deklaratsiyi-osoby-upovnovazhenoyi-na-vykonannya-funktsijderzhavy-abo-mistseвого-samovryaduvannya/>

45. Новіков О.В. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Ефективність державного управління. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2015. Вип. 43. С. 52–57

46. Вищий Антикорупційний Суд України (ВАКС) Електронне джерело. URL:https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Brochure_HACC_UKR.pdf.

47. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указом Президента України від 11.06.2021 № 231/2021 Електронне джерело.

URL:https://minjust.gov.ua/cat_414

48. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом від 27.06.2014 р. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/association_agreement/index_uk.htm

49. Biegelman, M. T., & Biegelman, D. R. (2010). *Foreign Corrupt Practices Act compliance guidebook: protecting your organization from bribery and corruption* (Vol. 8). John Wiley & Sons.

50. Бондаренко В. А., Пустова Н. О. Залучення досвіду законодавчого регулювання запобігання корупції в системі державної служби та імплантації міжнародного права в правову базу України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2016. 186 с.

51. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування сучасних механізмів удосконалення антикорупційних органів державної влади в Україні. Юридичний бюлетень. 2018. Вип. 6. С. 121–127.

52. Bondarenko O., Reznik O., Garmash Ye., Andriichenko N., Stohova O. Participation of Ukraine in International Cooperation against Corruption. *Amazonia Investiga*. 2020. No. 9 (29). Pp. 407–416. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.45>.

53. Офіційний сайт системи закупівель «ProZorro». URL: <https://prozorro.gov.ua>

54. Белякова К. Ділимося досвідом України щодо організації публічних закупівель в умовах війни. 2022. URL: <https://radnuk.com.ua/voiennyj-stan>

55. Іванов О. Закупівлі під час повномасштабної війни. 2022. URL: <https://voxukraine.org/zakupivli-pid-chaspovnomasshtabnoyi-vijny>

56. Каленіченко Л. І., Слинко Д. В. Трансформація змісту функцій та завдань Національного агентства з питань запобігання корупції в умовах воєнного стану // Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 28 жовт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Вінниця, 2022б. С. 97–99.

57. Зубкова Л. А. Сучасний стан та проблеми національного запобігання корупції в Україні Стаття. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ 2017. № 3 (104). 34-45 с.

58. Альциванович О. В. Міжнародний та європейський досвід уникнення корупційних ризиків під час здійснення публічних закупівель. Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6, № 10. С. 62-73.

59. Ростовська, К. Міжнародний досвід формування та реалізації антикорупційної політики в інших країнах. Актуальні проблеми юриспруденції. 2017. Вип. 4. С. 118-122.